

УДК 339.727.22

Ю. В. Ткаченко,

аспірант, кафедра менеджменту інноваційної та інвестиційної діяльності економічного факультету, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЗАСТОСУВАННЯ ЕКЛЕКТИЧНОЇ ПАРАДИГМИ ДАННІНГА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Розглянуто та проаналізовано основні аспекти функціонуванням еkleктичної парадигми Даннінга. Також запропоновано алгоритм застосування даної теорії для підприємств АПК.

It was considered and analysed the main aspects of Dunning's eclectic paradigm functioning. Also, it was offered an algorithm of this theory application according to agricultural enterprises.

Ключові слова: еkleктична парадигма Даннінга, прямі іноземні інвестиції, інвестиції в аграрний сектор України.

Key words: dunning's eclectic paradigm, foreign direct investment, investments to the agricultural sector of Ukraine.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Входження України у глобальне економічне середовище є об'єктивним явищем. Однією з головних ознак сучасної світової економіки є виникнення транснаціональних корпорацій. Основним інструментом створення ТНК є прямі іноземні інвестиції (ПІІ). Більше того, ПІІ є фінансовими носіями технологій та трансферу знань в країни-реципієнти ПІІ. Осць чому вивчення ПІІ як нового і важливого феномена української інноваційно-спрямованої економіки є актуальною темою. Особливо цінними й цікавими є дослідження, які обґрунтовують напрями ПІІ на мікрорівні, тому що визначення доцільності та форми ПІІ визначають успіх компаній при входженні на закордонний ринок.

З точки зору дослідження іноземних інвестицій у постсоціалістичні країни з перехідною економікою, еkleктична теорія Даннінга, яка враховує як внесок самої фірми, так і національні чинники, і, відповідно, має справу з такими національними чинниками, як географічне та макроекономічне оточення, політична стабільність, податкові стимули та урядове регулювання, є найбільш привабливою і раціональною. Це актуально, зокрема, для України, де такі показники, як рівень промислового розвитку, рівень виробництва валового суспільного продукту і національного доходу, рівень використання національного доходу на душу населення, грошові доходи населення, обсяги зовнішньоторговельних операцій суттєво коливаються по регіонах [1].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Слід зазначити, що існує дуже багато літератури стосовно алокації ПІІ. Проблеми іноземних інвестицій досліджувалися в працях таких вітчизняних вчених, як Анатолій Перегада, Олександр Рогач, Ігор Матюшенко, Валерій Божко, Дмитро Лук'яненко, Богдан Губський, Олег Мозговий, Володимир Мельник. Класиками теми ПІІ стали Джон Даннінг, Аймад Муза, Рікі Гріффін, Майкл Пастей, Чарльз Хілл, Бруно Сольнік та Деніс Макліві.

НЕВИРІШЕНІ РАНІШЕ ЧАСТИНИ ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Переважає більшість наукових робіт з даної проблематики торкається лише проблем, пов'язаних з теоретичним функціонуванням еkleктичної парадигми Даннінга. У даній статті надається узагальнена та доповнена модель використання еkleктична теорія Даннінга, а також на прикладі підприємства АПК показується її практичне застосування.

Метою статті є узагальнення основної схеми застосування еkleктичної парадигми Даннінга, а також на прикладі аграрного сектора, показ її застосування.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Зростання взаємозалежності держав на основі поглиблення міжнародного поділу праці посилюється активізацією процесів інтеграції національних економік у глобалізований гео-

економічний простір та світовий ринок. Особливо помітною ця тенденція стає в сфері міжнародної інвестиційної діяльності, яка починає відігравати роль головної рушійної сили розвитку світового економічного процесу та все більшою мірою визначає структуру міжнародної торгівлі, науково-технічного співробітництва, впливає на характер спільного підприємства, що радикально змінюватиме перспективи розвитку економіки у процесі глобалізації.

Країни з транзитивною економікою не в змозі вийти з економічної кризи та провести глибокі структурні перетворення без залучення й ефективного використання іноземних інвестицій. Спираючись на світовий досвід, акумулюючи підприємницький, державний та змішаний капітал, забезпечуючи доступ до сучасних технологій і менеджменту, іноземні інвестиції не тільки сприяють формуванню національних інвестиційних ринків, а й активізують інші факторні ринки та ринки товарів і послуг. Крім того, вдале застосування іноземних інвестицій, як правило, сприяє макроекономічній стабілізації, дає змогу розв'язувати окремі соціальні та регіональні проблеми трансформаційного періоду. Тому, зважаючи на досить обмежені джерела внутрішнього інвестування в Україні, залучення іноземного інвестора, особливо у формі прямого інвестування, набуває важливого практичного значення.

Один з найбільших внесків у теорію прямих іноземних інвестицій був здійснений у кінці 80-х років англійським професором Джоном Даннінгом, який детально вивчив всі попередні теорії, проаналізував їх і на їхній основі створив свою "еклектичну парадигму Даннінга", яка універсально та всесторонньо пояснює мотиви прямих іноземних інвестицій.

Дж. Даннінг пояснює транснаціоналізацію діяльності компанії та мотиви ПІІ трьома групами факторів: перевагами власності (Ownership Advantages), перевагами інтерналізації (Internalization Advantages) та перевагами територіально-розміщення (Locational Advantages) [3].

Еклектична парадигма Даннінга являє собою "вичерпну" теорію, що пояснює всі типи інтернаціоналізації економіки відповідно наявних переваг для іноземного інвестора. Компанія, що володіє як порівняльними (O), так і інтернаціональними (I) перевагами, вирішує інвестувати капітал за кордон в тому випадку, коли L-переваги (переваги дислокації) існують поза країною його походження. І, навпаки, компанія з тими ж O- і I-перевагами воліє експортувати товари і послуги, якщо потенційна країна-реципієнт пропонує слабкі L-переваги. У випадку, коли фірма не може захистити свої конкурентні переваги,

вона, можливо, буде змушена продавати ліцензії іноземним підприємствам, підтримуючи обсяги виробництва на вітчизняному ринку.

Для того, щоб ПІІ мали успіх за кордоном, необхідно, щоб фірма володіла певними конкурентними перевагами ("Перевагами власності") по відношенню до присутніх на закордонних ринках фірм. Дж. Даннінг відзначає, що центральне місце серед таких переваг відіграють невидимі активи (firm-specific assets). До переваг власності Дж. Даннінг відніс, зрештою, такі [2]:

1) переваги внаслідок майнових прав чи невидимих активів:

- оновлення продукції, інноваційність;
- організаційні і маркетингові системи;
- знання, досвід, інтелект "людського капіталу";
- здатність здобувати, використовувати управляти інформацією;
- торгові марки і репутація фабричних знаків;

2) переваги внаслідок загального управління: а) переваги філіалу ТНК порівняно з новою фірмою, що створюється:

- переваги концентрації виробництва, та ефекту масштабу;
- виключний або сприятливий доступ до ресурсів (постачання, робоча сила, сировина, фінанси, інформація);
- економія на спільних поставках;

б) переваги внаслідок транснаціональності — посилення всіх згаданих вище переваг унаслідок ширших можливостей:

- більш сприятливий доступ до міжнародних ринків та краще знання їх;
- здатність відчутти переваги географічних відмінностей у наявності факторів виробництва;
- здатність диверсифікувати ризики.

Чим більше ці переваги перекривають недоліки активів за кордоном, тим сильнішим є мотив до ПІІ. Ці переваги, по суті, є бар'єрами до входження на високотехнологічні ринки, які ТНК самі ж створюють шляхом ПІІ. Ці переваги показують, що ТНК та їхня продукція є більш конкурентоспроможною, аніж фірми на деякому закордонному ринку; ці переваги, однак, не пояснюють, чому саме ТНК повинна створювати своє представництво та, скажімо, вкладати гроші у виробництво, а не продавати свої товари, експортуючи їх, або ж організувати виробництво шляхом залучення закордонного партнера, уклавши з ним ліцензійну угоду [6, с. 117].

Зацікавленість фірми здійснювати ПІІ пов'язана з наявністю переваг інтерналізації, тобто внутрішньокорпоративного використання нематеріальних особливих активів і сукупних додат-

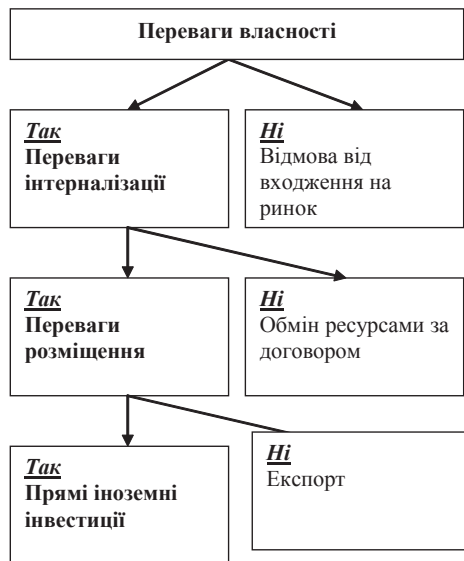

Рис. 1. Алгоритм визначення доцільності ПІІ

кових невидимих активів. Одним з прикладів такого фактора може бути торгівля високотехнологічними продуктами, коли фірма, яка бажає продати такий товар, не наважується продати такий товар шляхом експорту через закордонного партнера з огляду на ризик імітації цього продукту і втратою ринку його назавжди. З цих причин великі концерни вдаються до створення "внутрішніх ринків". Загалом до переваг інтерналізації можна віднести такі:

- уникнення витрат на пошук партнерів та переговори;
- уникнення витрат на захист прав власності;
- подолання невпевненості покупця щодо суті й вартості технології, що передається;
- необхідність для продавця захистити якість проміжних та кінцевих продуктів;
- можливість компенсувати витрати у випадку відсутності у майбутньому ринків збуту;
- можливість уникнути державного втручання (квоти, тарифи, ціновий контроль, податки);
- можливість контролювати постачання й умови продажу;
- можливість використовувати практику перехресного субсидування, трансфертне ціноутворення.

Отже, наявність переваг інтерналізації обґрунтовує те, якщо фірма не продає чи не здає в оренду свої активи, що базуються на людсь-

кому капіталі, знаннях, а, прагнучи звести до мінімуму трансакційні витрати внаслідок побічних ефектів (екстерналій) ринкового механізму обмежує їх поширення і функціонування мережею свої виробничих філіалів, створених унаслідок прямих інвестицій [4. с. 305].

Конкретні райони, куди будуть спрямовані ПІІ, визначають переваги розміщення (Location Advantages). Це є вирішальною групою факторів для ПІІ, бо визначає, чи матиме відкриття філії за кордоном позитивний економічний ефект та чи загалом таке відкриття припустиме з огляду на ті чи інші країни та території. До переваг країни-реципієнта (розміщення) перед іншими країнами можна віднести такі:

- розподіл наявних природних і відновлюваних ресурсів;
- обсяг і динаміка ринку;
- ціни, якість і продуктивність факторів виробництва;
- витрати міжнародного транспорту і зв'язку;
- інвестиційні стимули й перешкоди;
- штучні бар'єри для торгівлі;
- наявність інфраструктури;
- економічна система і політика уряду;
- регулювання ринків і/або втручання у ринки з боку уряду.

Однією з найважливіших переваг розміщення, як показують емпіричні дослідження, є розмір ринку країни, що приймає. Економічна політика країни-реципієнта, ризик є також важливими факторами для ПІІ [6, ст. 121].

Загалом доцільність ПІІ окремої фірми в деяку країну можна перевірити за допомогою такого алгоритму, використовуючи еkleктичну парадигму Даннінга (спрощено) рис. 1.

Цей алгоритм можна зобразити також у такому вигляді табл. 1.

Переваги власності в еkleктичній парадигмі Дж. Даннінга поділяються на видимі (фізичний капітал, гроші) та невидимі (технологія, знання, досвід і т.ін.), або особливі фірмові активи. Саме невидимі активи і визначають значною мірою конкурентні переваги ТНК.

Наше ж завдання — доповнити Дж. Даннінга та дати алгоритм обробки цих даних для прийняття рішення. Пропонується це зробити на основі розробленого автором алгоритму, який представлений на рис. 2.

Як приклад, розглянемо можливість входження на ринок України, швейцарської компанії, яка спеціалізується на молочному скотарстві з новітньою технологією Mech-

Таблиця 1. Матриця Даннінга

Стратегія входу на ринок		Наявні фактори		
		Власності	Інтерналізації	Розміщення
Стратегія входу на ринок	Портфельний трансфер ресурсів	ТАК	Ні	Ні
	Експорт	Так	ТАК	Ні
	Прямі іноземні інвестиції	Так	Так	ТАК

fiber™ для вирощування корів з лактацією корів приблизно на 7% вищою, ніж середня в Україні. З наведеною вище схемою, приймаємо рішення щодо вибору входу на ринок України.

1. Молочне скотарство, відповідно до державної статистики України [1], є однією з найперспективніших галузей АПК України.

2. Даний продукт ще не присутній на ринку України, тому це є його перевагою.

3. Даний продукт є дешевшим, ніж аналогічні розробки американських вчених.

4. Дана компаніє не має достатньо інформації про місцевий ринок.

5. Продукція не є стандартною на цьому ринку.

6. Ноу-хау не може бути реалізована у вигляді ліцензії чи франчайзингової угоди.

За запропонованою схемою бачимо, що найоптимальнішим варіантом способу входу на ринок є створення торговельного представництва.

ВИСНОВКИ

Таким чином, було проведено аналіз теоретичних аспектів еkleктичної парадигми Данніга, а також здійснено узагальнення основної схеми застосування парадигми з рекомендаціями автора, а також, на прикладі аграрного сектору, показано її застосування.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗРОБОК

Перспективні напрями подальших розробок стосуються системного аналізу інших моделей інвестиційної діяльності з їхнім подальшим використанням стосовно коригування національної інноваційно-інвестиційної політики.

Література:

1. Державна статистика [Електронний ресурс] // Державний комітет статистики Украї-

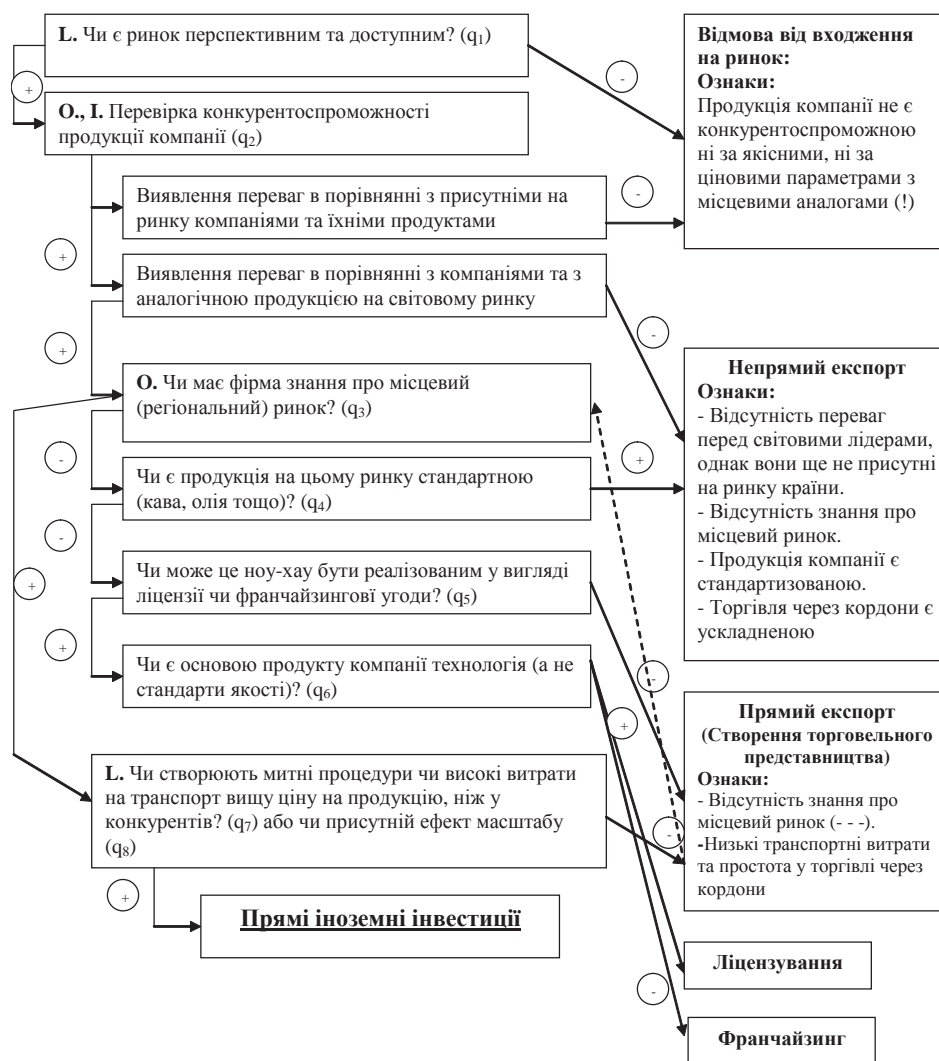

Рис. 2. Алгоритм прийняття рішення про вибір способу входу на ринок іншої країни

ни: [сайт]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. — Назва з екрана.

2. Dunning J. Theories and Paradigms of International Business Activity: The Selected Essays of John H. Dunning, Edward Elgar Pub (October 2002).

3. Falkenhahn A. Das Eklektische Paradigma des John Dunning: http://www.uni-weimar.de/.../sites/ws0102/int_man/int_man_content/eklektisches_paradigma_falkenhahn_stanslawski.pdf

4. Гриффін Р., Пастей М. Международный бизнес/Пер. С англ. Под ред. А.Г. Медведева. 4-е изд — СПб.: Питер, 2006. — 1088 с. — (Серия "Классика МВА").

5. Кігель В.Р. Математичні методи ринкової економіки: навчальний посібник. — К.: Кондор, 2003. — 158 стр.

6. Moosa Imad A. Foreign Direct Investment: Theory, evidence and practice. — Palgrave, 2002. — 273 p.

Стаття надійшла до редакції 14.09.2012 р.